

БІЗНЕС-ОСВІТА ЯК ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Динамізм розвитку сучасного інформаційного суспільства призвів до необхідності розбудови інституту професійної освіти. В економіці, що базується на знаннях, вища освіта перетворюється на тривалий безперервний процес, коли людина стикається з необхідністю освоєння нових професійних знань та умінь протягом усього життя. Для економічного розвитку країни в повоєнний період вміння правильно вести бізнес та будувати успішну підприємницьку діяльність є досить актуальним та гострим питанням.

Бізнес-освіта є напрямом професійної освіти, в рамках якої здійснюється підготовка фахівців з ринкової економіки: менеджерів, підприємців тощо. Особливістю бізнес-освіти є практикоорієнтований підхід та застосування активних методів навчання, оскільки підприємництво як явище передбачає практичну діяльність людини, що поєднує працю та підприємницькі здібності. Бізнес-освіта відіграє у процесі гармонізації ринку праці, оскільки у результаті здійснюється підготовка затребуваних реальним сектором економіки підприємців, підвищення якості людського капіталу. У свою чергу, розвиток малого підприємництва у всіх сферах економіки країни призводить до монополізації виробництва, розвитку конкуренції, здатності малих фірм швидко реагувати на умови зовнішнього середовища і запити споживачів. У складній економічній ситуації саме малі підприємства не вимагають значних стартових інвестицій, забезпечують високу оборотність ресурсів, мають нижчий рівень витрат на виробництво та управління, здатні швидше реагувати на зміни споживчого попиту. Крім того, розвиток малого підприємництва створює нові робочі місця та сприяє зниженню соціальної напруженості.

Перші школи бізнесу з'явилися у США наприкінці XIX – початку XX ст. Найперша – Школа бізнесу Пенсільванського університету – виникла в 1886 р. У 1919 р. була утворена Американська асоціація університетських шкіл бізнесу – AACSB. Американський підхід до організації бізнес освіти був заснований на формуванні «професійного менеджера». Менеджмент розглядався як особлива самостійна наука. Менеджери, які виконували управлінську функцію, займали високе становище у суспільстві.

Найбільшого розвитку бізнес-освіта здобула в середині XX століття. Тоді в результаті цілеспрямованої діяльності AACSB школи бізнесу

різко посилили науковий та академічний рівень своїх навчальних програм. Вони відійшли від домінуючого раніше прагматизму навчальних планів, зосереджених, головним чином, на фінансових, комерційних, правових питаннях. Тільки в США підготовка на програмах MBA з 1960 по 1969 роки зросла приблизно в 10 раз, склавши 40 тис. чоловік на рік. У цей же час набула розвитку система підвищення кваліфікації та управлінських тренінгів.

У країнах Західної Європи бізнес-програми підготовки управлінських кадрів американізованого типу почали поширюватися в 1950-х роках як доповнення до вже існуючої потужної системи вищої освіти економічного спрямування. Лідером бізнес-навчання в Європі була Великобританія, проте бізнес-освіта також активно розвивалася в Іспанії, Франції, Італії.

У 1964 р. було засновано західноєвропейську асоціацію шкіл бізнесу – European Foundation for Management Development (EFMD). Європейці швидко усвідомили громіздкість і дорожнечу американської системи MBA, тому виробили на її основі модифіковану та спрощену, більш «практичну» модель бізнес-освіти, яка отримала новий імпульс розвитку після розгортання в 2001 р. Болонського процесу. За останні двадцять років помітно зросла кількість бізнес-шкіл у різних регіонах світу, що стало результатом загальної лібералізації економіки та поширення ринкових принципів економічної організації.

Розглянемо світовий досвід бізнес-освіти на прикладі найкращих бізнес-школ 2022-2023 року за рейтингом Bloomberg Businessweek [1].

Топ-10 найкращих бізнес-шкіл США:

1. The University of Chicago Booth School of Business
2. Harvard Business School
3. Kellogg School of Management – Northwestern University
4. Tuck School of Business – Dartmouth
5. MIT Sloan School of Management
6. The Wharton School of the University of Pennsylvania
7. Columbia Business School
8. University of Virginia Darden School of Business
9. Yale School of Management.

Топ-10 найкращих бізнес-шкіл Європи:

1. IMD Business School for Management and Leadership
2. INSEAD

3. IESE Business School
4. London Business School
5. SDA Bocconi School of Management
6. Business School St. Gallen
7. Mannheim Business School
8. Cambridge Judge Business School
9. Saïd Business School at the University of Oxford
10. ESADE.

Топ-5 найкращих бізнес-шкіл в Азійсько-Тихоокеанському регіоні:

1. Shanghai University of Finance and Economics
2. Hong Kong (HKUST)
3. CEIBS
4. National University of Singapore
5. Indian Institute of Management Bangalore.

З 2020 року, коли кількість випадків Covid-19 різко зросла в усьому світі, керівники бізнес-шкіл, викладачі та співробітники перебували у стані постійної адаптації: спочатку повністю Stanford Graduate School of Business дистанційно, потім частково гібридно, розробляли більше варіацій цих підходів. Школи розробили протоколи та протестували цифрові інструменти для дистанційного навчання, прагнучи забезпечити безперервне навчання на очікуваному рівні.

Наявність дистанційного навчання дає можливість нашим громадянам отримати потрібну їм освіту за кордоном.

Європейські бізнес-школи відрізняються великою спеціалізацією, що робить їх конкурентоспроможнішими. Наприклад, Лондонська школа бізнесу (LSB) [3], вона є бізнес школою Лондонського університету, створена у 1964 році. Починаючи з випуску 2010 видає власний диплом, до цього періоду видавався диплом Лондонського університету. Школа пропонує повну програму проходження навчання за програмою MBA (Master of Business Administration), а також докторські та багато інших програм підвищення та здобуття освіти, включаючи: перша у світі програма Masters in Finance, Masters in Management, Executive MBA, Sloan тощо. Лондонська школа бізнесу є привабливою для фінансистів – її MBA з фінансів вважається найкращою в Європі. Роттердамська школа менеджменту та британська бізнес-школа Cass відомі своїми програмами з підприємництва. Ще одна перевага європейських бізнес-шкіл – мультилінгвізм. У багатьох бізнес-школах викладання ведеться двома мовами – англійською та мовою країни, де вона розташована. Так, французька школа HEC пропонує 16-місячний курс MBA англійською та французькою мовами. У

випускниках HEC зацікавлені багатонаціональні корпорації, яким потрібні співробітники, які розмовляють кількома мовами. Двомовні програми є у іспанської IESE [2], італійських SDA Bocconi та MIB. Для європейських шкіл бізнесу особливо характерна гнучкість та висока адаптивність. На сьогоднішній день у європейських країнах налічується понад 500 бізнес-шкіл. Британською асоціацією MBA, яка контролює якість викладання, акредитовано лише третину з них. Вартість навчання у європейських бізнес-школах залежить від престижності школи та становить від 10 до 40 тис. євро на рік, що значно дешевше, ніж у США.

Щороку кількість студентів на програмах MBA у Європі збільшується. На відміну від американських шкіл, європейські бізнес-школи більше спираються на конкретні знання ринку, ніж стандартні моделі та бізнес-ситуації. Іншими словами, вони навчають, перш за все, рішення конкретних бізнес-завдань. У більшості європейських шкіл навчання триває один рік, що дозволяє економити гроші та час. Школи бізнесу Європи відрізняються інтернаціональним складом учнів, що сягає майже 96%, як у швейцарській IMD-Lausanne. У європейських школах понад 70% слухачів – іноземні громадяни, тоді як у США їхня кількість не перевищує 30%. У разі глобалізації це дуже важливо.

Огляд європейського досвіду інституту бізнес-освіти дозволяє зробити висновок: воно з'являється там і тоді, де і коли створюються для цього необхідні умови. Насамперед, це стосується створення необхідного економічного середовища та необхідного рівня розвитку освіти. Якщо перше формує запит на бізнес-освіту, то друге надає можливості та ресурси для задоволення потреб у бізнес-навчання. Процес інституціоналізації бізнес-освіти передбачає розвиток відповідної законодавчої бази, формалізації правил функціонування цього інституту, створення об'єднань, які прямо чи опосередковано регулюють якість надання бізнес-освітніх послуг, формування освітніх потреб певних соціальних спільностей та стійких практик їх реалізації через систему установ бізнес-освіти.

Список літератури

1. Bloomberg Businessweek URL: <https://www.bloomberg.com/business-schools/>
2. IESE Business School URL: <https://www.iese.edu/>
3. London Business School URL: <https://www.london.edu/>